

KANCELARIA SENATU

BIURO KOMUNIKACJI SPOŁECZNEJ

Warszawa, dnia 27 października 2016 r.

BKS/DPK-134-32600/16 ŻU

P9-49/16

Nr: 32600	Data wpływu petycji 12 sierpnia 2016 r.
	Data sporządzenia informacji o petycji 26 października 2016 r.

POSTĘPOWANIE KARNE

TEMAT

**REPREZENTACJA MAŁOLETNIEGO POKRZYWDZONEGO
PRZESTĘPSTWEM PRZEZ JEDNEGO Z RODZICÓW**

WNOSZACY PETYCJE: petycja zbiorowa

Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę z siedzibą w Warszawie.

PRZEDMIOT PETYCJI:

Podjąć inicjatywę ustawodawczą dotyczącą zmiany Kodeksu postępowania karnego.

UZASADNIENIE WNOSZACYCH PETYCJE:

Przedmiotem petycji jest postulat wprowadzenia zmian w postanowieniach Kodeksu postępowania karnego, których celem jest uregulowanie w sposób systemowy i kompleksowy kwestii reprezentacji dziecka w postępowaniu karnym w tych sprawach, w których dziecko zostało pokrzywdzone przestępstwem popełnionym przez jednego z rodziców.

Autorzy petycji przygotowali projekt, w którym wskazują, że dla realizacji petycji konieczna jest nowelizacja Kodeksu postępowania karnego w następujących zakresach:

- 1) w art. 51 po § 2 dodanie nowych postanowień § 2a–2f regulujących:
  - wprowadzenie precyzyjnego zapisu wskazującego, że w przypadku gdy małoletni jest pokrzywdzony przestępstwem przez jednego z rodziców jego prawa wykonuje kurator,
  - wprowadzenie zapisu stanowiącego, że kuratora dla małoletniego powołuje prezes sądu, sąd właściwy dla rozpatrzenia sprawy lub referendarz sądowy na wniosek prokuratora lub z urzędu,
  - określenie kompetencji i kwalifikacji dla kuratorów (adwokat, radca prawny lub osoba posiadająca wyższe wykształcenie prawnicze i spełniająca wymogi rozporządzenia),
  - stosowanie odpowiednio do kuratora przepisów o wyznaczaniu obrońcy z urzędu,
  - uregulowanie kwestii uzyskania przez kuratora zwrotu kosztów świadczonej małoletniemu pomocy (szczegółowe zasady określone w rozporządzeniu),
  - stosowanie w sprawach nieuregulowanych odpowiednio przepisów Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego o kurateli.
- 2) po art. 178a dodanie art. 178b dotyczącego:
  - wprowadzenia zakazu przesłuchiwania w charakterze świadka kuratora małoletniego co do faktów, o których dowiedział się prowadząc sprawę, z wyłączeniem art. 240 § 1 Kodeksu karnego (niezawiadomienie o przestępstwie).
- 3) dodanie przepisów przejściowych poprzez:
  - wskazanie, że czynności procesowe dokonane przed dniem wejścia w życie ustawy są skuteczne, jeżeli dokonano ich z zachowaniem przepisów dotychczasowych,
  - zachowanie uprawnień kuratorów ustanowionych na podstawie przepisów dotychczasowych do czasu uprawomocnienia się orzeczenia w sprawie,

- stosowanie w razie wątpliwości przepisów niniejszej ustawy.

W ocenie autorów petycji wprowadzenie powyższych zmian wpłynęłoby na przyspieszenie i uproszczenie procedury ustanowienia kuratora i zapewniłoby pełniejszą ochronę praw małoletnich pokrzywdzonych przestępstwem.

W uzasadnieniu wnoszący petycję powołują się na uchwałę Sądu Najwyższego z 30 września 2010 r., sygn. akt I KZP 10/10, w której Sąd podniósł, iż „rodzic małoletniego nie może wykonywać praw tego małoletniego, jako pokrzywdzonego w postępowaniu karnym, jeżeli oskarżonym jest drugi z rodziców”.

Nadto wnoszący petycję wskazują na postanowienie Trybunału Konstytucyjnego o sygn. akt S 2/14, w którym zwrócono uwagę na konieczność podjęcia działań legislacyjnych zmierzających do usunięcia luk w regulacjach prawnych dotyczących reprezentacji dziecka pokrzywdzonego przestępstwem.

Zdaniem autorów petycji, na gruncie obowiązujących przepisów, do reprezentowania interesu dziecka może zostać wyznaczona osoba nieprzygotowana do pełnienia takiej funkcji, np. pracownik administracyjny sądu lub prokuratury. Ponadto, brak jest jednolitych standardów działania kuratorów, np. brak zasad dotyczących kontaktu kuratora z dzieckiem i jego rodzicem. Powyższe może mieć poważne konsekwencje dla małoletniego, np. powrót do rodziny, w której dziecko doznało krzywdzenia.

STAN PRAWNY:

Konstytucja RP z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 ze zm.) w art. 72 wskazuje, że należy zapewnić ochronę praw dziecka i każdy ma prawo żądać od organów władzy publicznej ochrony jego praw przed przemocą, okrucieństwem, wyzyskiem i demoralizacją.

Konwencja o prawach dziecka przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych 20 listopada 1989 r. (Dz. U. z 1991 r. Nr 120, poz. 526 ze zm.) w art. 12 stanowi:

„1. Państwa-Strony zapewniają dziecku, które jest zdolne do kształtowania swych własnych poglądów, prawo do swobodnego wyrażania własnych poglądów we wszystkich sprawach dotyczących dziecka, przyjmując je z należyłą wagą, stosownie do wieku oraz dojrzałości dziecka.

2. W tym celu dziecko będzie miało w szczególności zapewnioną możliwość wypowiedzania się w każdym postępowaniu sądowym i administracyjnym, dotyczącym dziecka, bezpośrednio lub za pośrednictwem przedstawiciela bądź odpowiedniego organu,

zgodnie z zasadami proceduralnymi prawa wewnętrznego.”

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89 poz. 555 ze zm.), dalej jako: k.p.k, w art. 51 § 2 stanowi, że „jeżeli pokrzywdzonym jest małoletni albo ubezwłasnowolniony całkowicie lub częściowo, prawa jego wykonuje przedstawiciel ustawowy albo osoba, pod której stałą pieczęć pokrzywdzony pozostaje”.

Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. z 2015 r. poz. 2082 ze zm.), dalej jako: k.r.o., w art. 93 § 1 stanowi, że „władza rodzicielska przysługuje obojgu rodzicom”. Zgodnie z brzmieniem art. 97 § 1 i 2 każde z rodziców jest obowiązane i uprawnione do samodzielnego wykonywania władzy rodzicielskiej, jednakże o istotnych sprawach dziecka rodzice rozstrzygają wspólnie, w braku zaś porozumienia między nimi rozstrzyga sąd opiekuńczy. Przedstawicielami ustawowymi małoletniego są rodzice (art. 98 w zw. z art. 92 k.r.o.). Sąd opiekuńczy, w razie gdy żadne z rodziców nie może reprezentować małoletniego, ustanawia dla niego kuratora (art. 99 k.r.o.).

PRACE LEGISLACYJNE:

Brak.

DZIAŁANIA POWIĄZANE:

W Sejmie trwają prace nad tożsamą petycją wniesioną w sprawie zmiany Kodeksu postępowania karnego w zakresie reprezentacji dziecka w postępowaniu karnym. Petycja została skierowana do Komisji do Spraw Petycji 9 września 2016 r. (NR BKSP-145-111/16).

Trybunał Konstytucyjny w postanowieniu z 11 lutego 2014 r. (sygn. akt S 2/14) przedstawił Sejmowi RP uwagi dotyczące niezbędności podjęcia działań ustawodawczych, zmierzających do usunięcia nieprawidłowości w postępowaniach karnych, w których osoby małoletnie, pokrzywdzone w wyniku przestępstwa jednego z rodziców, reprezentowane są przez kuratora ustanowionego przez sąd opiekuńczy. Trybunał uznał, że tylko wprowadzenie kuratora, jako obiektywnego reprezentanta dziecka w postępowaniu karnym, minimalizuje niebezpieczeństwo konfliktu pomiędzy interesem jednego z rodziców, a interesem dziecka. Obecne przepisy przyznają sądom dużą swobodę w zakresie wyboru osoby właściwej do reprezentowania dziecka w postępowaniu karnym. Poza art. 178 § 2 k.r.o. brak jest regulacji określających chociażby minimalne wymagania w zakresie doświadczenia zawodowego lub specjalistycznych szkoleń dla kuratorów. Konieczne jest więc wprowadzenie przepisów szczególnych w zakresie wymagań, jakim powinny odpowiadać osoby pełniące funkcję kuratora oraz przyznanie rodzicom prawa do informacji o przebiegu postępowania dotyczącego ich dziecka, gdy jest reprezentowane przez kuratora.

Sąd Najwyższy w uchwale z 30 września 2010 r. (sygn. akt **I KZP 10/10**) uznał, że „rodzic małoletniego nie może, działając w charakterze przedstawiciela ustawowego, wykonywać praw tego małoletniego jako pokrzywdzonego w postępowaniu karnym, w tym także w postępowaniu z oskarżenia prywatnego, jeżeli oskarżonym jest drugi z rodziców”.

Dodatkowo w postanowieniu z 30 września 2015 r. (sygn. akt **I KZP 8/15**) Sąd Najwyższy zaznaczył, że „zakaz reprezentacji małoletniego pokrzywdzonego przez jego rodzica jest uzasadniony nie tylko w tych postępowaniach karnych, w których drugi rodzic jest oskarżonym, ale także na etapie in rem, w którym drugi rodzic jest osobą podejrzaną o popełnienie przestępstwa na szkodę małoletnich dzieci”.

INFORMACJE DODATKOWE:

Autorzy petycji do projektu ustawy o zmianie Kodeksu postępowania karnego załączyli projekt rozporządzenia „w sprawie sposobu zapewnienia małoletniemu korzystania z pomocy kuratora, sposobu wyznaczania kuratora, sposobu i przesłanek odwołania kuratora, trybu i sposobu przekazywania do sądu wniosku o wyznaczenie kuratora oraz szczegółowego trybu rozpoznawania takiego wniosku”.

Ministerstwo Sprawiedliwości w piśmie podsekretarza stanu z 19 czerwca 2012 r., (DWMPC-VI-072-1/12/5) stwierdziło, że w sprawach, w których oskarżonym o przestępstwo przeciwko małoletniemu jest jedno z rodziców, sposób działania sądów jest niejednolity. Nie ma również precyzyjnych danych co do liczby kuratorów wyznaczonych bez odpowiedniego przeszkolenia.

Rzecznik Praw Dziecka w piśmie z 25 maja 2012 r. skierowanym do Ministerstwa Sprawiedliwości zwracał uwagę na niewłaściwe wywiązywanie się przez kuratorów z ich obowiązków i nieprawidłowości w postępowaniach sądowych, w których pokrzywdzonymi są osoby małoletnie.

Ponadto **rekomendacja Rady Europy** zawarta w wytycznych dotyczących przyjaznego dziecku wymiaru sprawiedliwości, przyjętych przez Komitet Ministrów 17 listopada 2010 r., wskazuje na konieczność właściwej reprezentacji dziecka i jego ochrony. Zgodnie z rekomendacją zalecane jest m.in. prowadzenie szkoleń specjalistycznych dla adwokatów, których celem jest podniesienie umiejętności rozumienia i komunikacji dziecka.

Warto zaznaczyć, że większość krajów Unii Europejskiej ma regulacje prawne w przedmiocie reprezentacji dziecka. Najlepszy model jest niewątpliwie w Wielkiej Brytanii, gdzie kuratorzy procesowi są specjalnie przeszkolonymi pracownikami socjalnymi, którzy

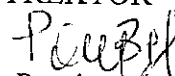
mają duże doświadczenie w sprawach opiekuńczych oraz zostają wyposażeni w niezbędną wiedzę teoretyczną z zakresu prawa i psychologii.¹

„Rola kuratora procesowego jest reprezentowanie małoletniego w postępowaniu karnym. Ale nawet najlepszy prawnik nie będzie w stanie właściwie zadbać o dziecko, jeżeli nie będzie miał przygotowania psychologicznego. Potrzebne jest ono do rozpoznania możliwości rozwojowych i potrzeb dziecka oraz uwrażliwienia na jego przeżycia. Małoletni doświadcza uczucia chaosu, zagrożenia, destabilizacji, niepewności, zagubienia, poczucia krzywdy i winy. Przeżywa strach, lęk, dyskomfort z powodu ujawnienia problemu, nielojalności wobec osoby bliskiej.” Rola kuratora jest również umiejętne podjęcie współpracy z rodzicem, który nie jest sprawcą krzywdy, a którego wiedza o małoletnim może pomóc w reprezentowaniu małoletniego w toczącym się postępowaniu karnym.²

OPRACOWAŁA

Żaneta Urawska

DYREKTOR

Anna Pomianowska-Bąk

¹ Postanowienie Trybunału Konstytucyjnego z 11 lutego 2014 r., sygn. akt S 2/14.

² A. Budzyńska, *Wyznaczanie profesjonalnie przygotowanego kuratora procesowego*, [w:] L. Mazowiecka (red.), *Dziecko uczestniczące w postępowaniu karnym*, Warszawa 2015.